

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розглянуто особливості оподаткування фізичних осіб-підприємців, що працюють за спрощеною системою оподаткування в Україні, та визначено основні напрями його удосконалення.

Ключові слова: податки, фізичні особи-підприємці, єдиний податок, спрощена система оподаткування, доход.

Summary. In the article the features of taxation of individual entrepreneurs working under the simplified taxation in Ukraine and the main directions of its improvement.

Key words: taxes, individual entrepreneurs, a single tax system simplified tax income.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства особливу роль відіграє стабілізація та розвиток економіки країни. Головною метою є побудова дієвої й ефективної економічної системи країни шляхом боротьби з негативними чинниками, такими як тіньова економіка та інфляція, за допомогою виправлення нормативно-правових недосконалостей у чинному законодавстві країни. Формування ефективної економічної системи в країні передбачає суттєві реформи в економіці в цілому та окремо в чинній податковій системі України. Сучасна система оподаткування на даному етапі характеризується значним податковим навантаженням на суб'єктів малого підприємництва. Введення в Україні спрощеної системи оподаткування фізичних осіб-підприємців хоча і має низку позитивних рис, однак не в змозі забезпечити необхідних зрушень для активного розвитку та ефективного функціонування сектору малого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці завжди широко досліджували реформування податкової системи, перш за все, з метою вдосконалення елементів адміністрування податків, пошуку оптимальної моделі оподаткування в Україні та інтеграції податкової системи загалом до загальносвітових стандартів у фіскальній сфері. Досконалому вивченню теоретичних аспектів оподаткування в Україні, присвятили свої праці В. Андрущенко [1], О. Василик [2], Ю. Іванов [5], А. Крисоватий [6], В. Федосов та інші. Дослідження прикладних аспектів оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні та пошуку оптимальних складових податкової системи присвячено праці Д. Деми [3], В. Жука [4], П. Лайка [7],

В. Синчака та інших. Проте, попри значний внесок науковців у розв'язання проблем, що пов'язані з оподаткуванням фізичних осіб-підприємців, питання подальшої перспективи платників єдиного податку в Україні потребують постійного аналізу, особливо в контексті постійних нововведень до Податкового кодексу України.

Метою статті є висвітлення подальших перспектив у сфері оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, що є платниками єдиного податку, на підставі даних, отриманих у результаті ґрунтовного аналізу умов і особливостей, створених законодавством України для бізнесу, що визначений спеціальним режимом оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Малий бізнес є невід'ємною частиною та складовою сучасного ринкового господарства, надає економіці гнучкості, акумулює та мобілізує фінансові і виробничі ресурси населення, зосереджує в собі потужний антимонопольний потенціал та виступає важливим фактором у розв'язанні соціальних завдань. Проте суттєві адміністративні бар'єри у сфері підприємництва, обтяжливість й недосконалість системи оподаткування, не досконало розвинена інфраструктура підтримки підприємництва, відсутність активної державної фінансової допомоги на практиці, труднощі у питанні фінансування й кредитування — усе це негативно впливає на розвиток малого підприємництва в Україні. Усунення цих проблем та створення в подальшому більш сприятливих умов для розвитку малого бізнесу потребує впровадження в практику господарювання нових методів та способів регулювання економіки країни, які повинні враховувати всі особливості ринкових відносин.

© Н. В. Колесник, 2016

Бібліографія ДСТУ:

Колесник Н. В. Особливості функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні в сучасних умовах / Н. В. Колесник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2016. — № 1 (33). — С. 106—109.

References (APA):

Kolesnyk, N. (2016). Osoblyvosti funkcionuvannya sproshhenoyi systemy opodatkovannya v Ukraini v suchasnykh umovakh [Features of functioning of the simplified system of taxation in Ukraine in modern terms]. *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 1 (33), 106—109 (in Ukr.).

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що малий бізнес є невід'ємним складовим елементом сучасної системи господарювання, без якого подальший соціально-економічний розвиток є неможливим. Постійні зміни в оподаткуванні вітчизняних суб'єктів малого бізнесу зумовлені, перш за все, прийняттям Податкового кодексу України (ПКУ), з подальшим внесенням до нього низки змін, пов'язаних із особливостями їх оподаткування, вказують на актуальність дослідження проблематики податкового регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в Україні та вимагають додаткової уваги науковців до проблем, пов'язаних із оподаткування підприємств та підприємців, що використовують спеціальні режими оподаткування.

Головною рушійною силою, що стимулює розвиток економіки України на сучасному етапі розвитку, є діяльність суб'єктів малого бізнесу. Така роль малого бізнесу в економічному розвитку країни зумовлена тим, що це є один із найбільших секторів економіки та є визначним у формуванні структури валового національного продукту. Практика розвитку малого підприємництва в Україні є свідченням про спроможність суб'єктів малого бізнесу набагато швидше реагувати на зміни у кон'юнктурі ринку, знаходити свою нішу у виробництві товарів або наданні послуг, що дає йому більше шансів на виживання в сучасних умовах.

Єдиний податок, який сплачують суб'єкти малого підприємництва, що обрали спрощену систему оподаткування, завжди був і залишається вагомим джерелом надходжень до бюджету та є серйозним важелем державного регулювання діяльності фізичних осіб-підприємців та малих підприємств. Вдосконалення існуючої системи оподаткування є важливим як для власне платників податків, так і для органів Податкової служби. Це обумовлено тим, що платники очікують більш ліберальної системи оподаткування свого бізнесу, а держава, у свою чергу, прагне до збільшення надходжень до бюджету [1].

Головним недоліком малого бізнесу для економіки країни є те, що ця форма підприємництва дуже вразлива. Вона не в змозі конкурувати з великими товаровиробниками, хоча б через те, що не має можливості утримувати відповідний штат працівників, який би вирішував питання захисту інтересів підприємства, готував необхідну поточну та звітну документацію, а також розробляв стратегію і тактику підприємства.

Реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності є одним із найбільш важливих напрямів податкової реформи в Україні. Відносна простота процедур обліку та контролю, їх доступність для людей без ґрунтовних знань з бухгалтерського обліку дають можливість бага-

тьом українцям відчувати особисту економічну незалежність і досягти певного рівня самозабезпечення [2, с. 123–124].

Низка змін щодо діяльності суб'єктів підприємництва, що обрали спрощену систему оподаткування з приводу сплати єдиного податку, відбулася і в 2016 році. Слід зауважити, що залишається чотири групи платників єдиного податку. Для 1-ї та 2-ї груп ставки єдиного податку змін не зазнали та залишились на попередньому рівні: в розмірі до 10 % та до 20 % для відповідно, тобто сума єдиного податку для платників 1-ї групи складає до 137,80 грн., а для платників 2-ї групи — до 275,60 грн. При цьому відбулось збільшення ставки єдиного податку для платників 3-ї групи. Ставки замість 2 % (для платників ПДВ) і 4 % (для неплатників ПДВ) збільшились відповідно до 3 % та 5 %.

Для платників податку 3-ї групи з'явилось додаткове обмеження: протягом календарного року обсяг річного доходу не повинен перевищувати 5 000 000 гривень, проте тепер знято обмеження на кількість найманих працівників.

Нововведення стосуються і платників єдиного податку 4-ї групи, для яких збільшено розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду, що залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у відсотках бази оподаткування):

— для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також ріллі, сіножатей і пасовищ, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті, або надані їм у користування, у тому числі на умовах оренди) — 0,81;

— для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, — 0,49;

— для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) — 0,49;

— для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, — 0,16;

— для земель водного фонду — 2,43;

— для ріллі, сіножатей і пасовищ, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті, або надані їм у користування, у тому числі на умовах оренди — 5,4.

Не відбулося ніяких змін у 2016 році щодо реєстраторів розрахункових операцій (далі РРО). Як і в 2015 році, РРО не застосовують платники єдиного податку, відповідно до п. 296.10 ПКУ: 1-ї групи; 2-ї і 3-ї груп (фізособи-підприємці) незалежно від обраного виду діяльності, обсяг доходу

яких протягом календарного року не перевищує 1000000 гривень. У разі, якщо відбулося перевищення в календарному році цього обсягу доходу, застосування РРО для такого суб'єкта господарювання є обов'язковим. Застосування РРО розпочинається з першого числа першого місяця кварталу, наступного за виникненням такого перевищення, та продовжується у всіх наступних податкових періодах протягом дії свідоцтва платника єдиного податку.

Фінансова звітність суб'єктів підприємницької діяльності, що обрали спрощену систему оподаткування, складається з податкової декларації. Для всіх юридичних осіб, а також підприємців 3-ї групи звітним періодом є календарний квартал (п. 296.3 ст. 293 ПКУ), і декларацію вони надають протягом 40 календарних днів, наступних за останнім календарним днем звітного (податкового) кварталу (пп. 49.18.2 ст. 49 ПКУ).

Для підприємців 1-ї і 2-ї груп звітний період складає календарний рік (згідно п. 296.2 ст. 296 ПКУ). При річному звітному періоді згідно пп. 49.18.3 ст. 49 Кодексу податкова декларація платника єдиного податку має бути подана протягом 60 календарних днів, що є наступними за останнім календарним днем звітного (податкового) року. Четверта група платників надає декларацію не пізніше 20 лютого поточного року [8].

Особливу увагу слід звернути на можливість підприємців подавати звітну декларацію в електронному виді, використовуючи відповідні ключі, сертифікати, сучасне програмне забезпечення та мережу Internet, що значно полегшує процес подання річної звітності.

Запровадження в Україні системи спрощеного оподаткування суб'єктів малого бізнесу є одним із варіантів його підтримки з боку держави. Разом із тим використання спрощеного оподаткування має і низку недоліків, а саме:

— обмеження щодо вибору форми ведення підприємницької діяльності (фізична або юридична особа), оскільки застосування спеціальних режимів оподаткування залежить від цієї форми;

— перешкоджання розвитку зростання кількості суб'єктів господарської діяльності, які мають право застосовувати систему спрощеного оподаткування і не зацікавлені в зміні свого статусу;

— певні розбіжності у механізмі функціонування податкової системи та конкурентного середовища внаслідок паралельного існування стандартного та спрощеного оподаткування;

— несправедливість в оподаткуванні суб'єктів господарської діяльності, які сплачують єдиний податок, і тих, які на незначну суму перевищують граничний поріг, котрий дає право на застосування спрощеного оподаткування, внаслідок чого останні мають нести більше податкове навантаження.

До вагомих недоліків застосування спрощеної системи оподаткування також належать такі обставини:

— обмеження за обсягом діяльності (розмір доходу) таких суб'єктів;

— сума єдиного податку підприємцями сплачується авансом за звітний період, проте при цьому не враховується ймовірність неотримання доходу від здійснення такої діяльності за звітний період або припинення діяльності взагалі;

— обмеження у використанні великої кількості найманих працівників або взагалі відсутність такої можливості.

Спрощена система оподаткування малого підприємства, що функціонує в Україні, має значні відмінності від нестандартних податків в інших країнах світу. В Україні спрощеною системою оподаткування передбачено запровадження інтегрованого податку, який є заміною певної сукупності звичайних податків та обов'язкових платежів. Головною метою запровадження нестандартних (спрощених) податків в Україні є зменшення податкового навантаження на платників таких податків. Також запровадження нестандартних податків має на меті спрощення методики визначення об'єкта оподаткування й розрахунку суми податкових зобов'язань, коли об'єкт оподаткування визначити складно або неможливо.

Посилення вимог до спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності із одночасним погіршенням комплексу умов для платників єдиного податку є головними причинами несприйняття нововведень. Спрощена система оподаткування має базуватись, перш за все, на простоті визначення бази оподаткування та розміру податкового зобов'язання і мати мінімум облікових процедур, що важко сказати про діючу. Спрощена система оподаткування є провідною частиною державної податкової політики підтримки розвитку малого бізнесу в Україні, а отже, має бути забезпечена новими програмами та методиками ведення бізнесу, як це практикується у передових зарубіжних країнах. Також слід зауважити, що зміна податкового законодавства та інтеграція європейських стандартів у податкову систему України має здійснюватися послідовно та зважено. Прискорювати цей процес ризиковано, оскільки це може мати серйозні негативні наслідки. Саме тому реформування спрощеної системи оподаткування має здійснюватися з урахуванням особливостей соціально-економічної та суспільно-політичної ситуації в Україні.

Висновки. Аналіз умов функціонування малого бізнесу в Україні свідчить, що для нього характерна відсутність дієвих механізмів державної підтримки, зокрема в питанні оподаткування. Цей режим оподаткування є більш ефективним порівняно із загальною системою та надає можливість зменшити податкове навантаження, ви-

трати коштів і часу на ведення обліку та звітності суб'єктів підприємництва, що обрали цю систему. Підсумовуючи результати проведеного аналізу діяльності держави з адміністрування спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності, слід визначити, що тенденції носять досить песимістичний характер для фізичних осіб-підприємців та інших підприємців на єдиному податку, незалежно від обраної групи платників єдиного податку. Це пов'язано зі зростанням кількості обов'язкових платежів, постійним оновленням документів податкової звітності, підвищенням рівня податкового навантаження та частими нововведеннями, що лише ускладнюють ведення господарської діяльності суб'єктам, які обрали для діяльності спрощену систему оподаткування.

Література

1. Андрущенко В. Л. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування / В. Л. Андрущенко, Ю. І. Ляшенко // Фінанси України. — 2014. — № 1. — С. 36–43.
2. Василик О. Д. Податкова система України : навчальний посібник / О. Д. Василик. — К. : ПрАТ «Поліграфкнига», 2014. — 478 с.
3. Дема Д. І. Спрощена система оподаткування: реалії та перспективи в Україні / Д. І. Дема, І. В. Шевчук // Облік і фінанси АПК. — 2014. — № 1. — С. 146–155.
4. Жук В. М. Стан і розвиток спеціальних режимів оподаткування аграрного бізнесу / В. М. Жук // Фінанси України. — 2011. — № 7. — С. 33–42.
5. Іванов Ю. Б. Світовий досвід податкового стимулювання розвитку малого бізнесу / Ю. Б. Іванов // Проблеми економіки. — 2013. — № 3. — С. 64–67.

6. Крисоватий А. І. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації: монографія / А. І. Крисоватий, Т. Л. Томнюк. — Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2012. — 212 с.

7. Лайко П. А. Податкове регулювання підприємницької діяльності: монографія / П. А. Лайко, Р. П. Жарко. — К. : ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2014. — 254 с.

8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : затв. Наказом № 2755-VI від 02.12.2010 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

References

1. Andruschenko, V. & Lyashenko, Y. (2014). Ekonomichni ta pozaeconomichni aspekty opodatkuvannia [Economic and non-economic aspects of taxation]. *Finansy Ukrainy*, 10, 36–43. (in Ukr.).
2. Vasylyk A. (2014). *Podatkova systema Ukrainy* [The tax system of Ukraine]. Kyiv: Polihrafknyha (in Ukr.).
3. Dema, D. & Shevchuk, I. (2011). Sproshchena systema opodatkuvannia: realii ta perspektyvy v Ukraini [Simplified tax system: realities and prospects in Ukraine]. *Oblik i finansy APK*, 1, 146–155. (in Ukr.).
4. Zhuk, V. (2011). Stan i rozvytok spetsialnykh rezhymiv opodatkuvannia ahrarnoho biznesu [Status and development of special tax regimes Agribusiness]. *Finansy Ukrainy*, 7, 33–42. (in Ukr.).
5. Ivanov, Y. (2013). Svitovy dosvid podatkovoho stymulivannia rozvytku maloho biznesu [World experience of tax incentives for small business]. *Problemy ekonomiky*, 3, 64–67. (in Ukr.).
6. Krysovaty, A. & Tomnyuk, T. (2012). *Administruvannia podatkiv v Ukraini: orhanizatsiia ta napriamy transformatsii* [Tax administration in Ukraine: organization and direction of transformation]. Ternopil: Ekonomichna dumka TNEU (in Ukr.).
7. Layko, P. & Zharko, R. (2014). *Podatkove rehulivannia pidpriemnytskoi diialnosti* [Podatkovich reguluvannia pidpriemnytskoi diialnosti]. Kyiv: Instytut ahrarnoi ekonomiky (in Ukr.).
8. Tax Code of Ukraine. (2010). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (in Ukr.).